

ГОЛОВЧЕНКО Е.Н. КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УКРАИНЫ

Экономическая безопасность (ЭБ) рассмотрена как подсистема системы национальной безопасности Украины; выделены важнейшие элементы внутренней структуры ЭБ; определены критерии оценки ее состояния. Предложена система показателей-индикаторов, позволяющих заблаговременно принимать меры к ликвидации угроз ЭБ.

GOLOVCHENKO E.N. CRITERIA OF THE ESTIMATION OF MAINTENANCE OF NATIONAL ECONOMIC SAFETY OF UKRAINE

Economic safety (ES) is considered as a subsystem of system of national safety of Ukraine; the major elements of internal structure ES are allocated; criteria of an estimation of its condition are determined. The system of the parameters-indicators allowing beforehand to take of a measure to liquidation of threats ES is offered.

Є.О. ДРОБИШЕВСЬКИЙ

Національний університет внутрішніх справ

УДК 336.221.4:65.011.8

ДЕРЖАВНЕ СТИМУЛЮВАННЯ ДЕТИНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Досліджено взаємозв'язок податкової політики і динаміки тіньового сектора економіки щодо розробки механізмів економічного тиску на нього з боку держави.

Останнім часом в розвинених країнах світу величезну актуальність набула проблема тіньової економіки. Інтерес до неї в Україні обумовлений реаліями нашого життя, коли при переході до ринкових відносин, з руйнацією адміністративно-командної та планової систем виникає нестабільність, незбалансованість і нерегульованість багатьох сфер економіки. Повною мірою це стосується податкової системи, побудова якої в Україні поєднана з багатьма помилками і прорахунками. Закономірним наслідком неефективності податкової системи є зростання тіньової економіки.

Метою даної статті є дослідження взаємозв'язку податкової політики і динаміки тіньового сектора економіки, а також розробка можливих механізмів економічного тиску на нього з боку держави.

Дослідженням тіньової економіки останнім часом присвячені роботи А. Базилюка, В. Бороздока, В. Голікова, В. Гончарової, М. Дем'яненко, В. Колеснікова, І. Лукінова, В. Ортинського, А. Реженко, О. Турчинова; різних питань реформування системи оподаткування – М. Бадида, Б. Букача, В. Вишневіського, Т. Ефименко, Д. Красникова, С. Лондаря, С. Стещенко та ін.

Хотілося би звернути увагу на недостатнє теоретичне дослідження питань взаємодії податкової політики держави і тіньового сектора економіки.

Питанням сутності, структури і класифікації тіньових

економічних відносин приділено багато уваги в роботах деякого з вказаних авторів (наприклад, В.В. Колеснікова [1]). Аналіз їх не входить у мету нашої роботи, але у формуванні загального уявлення автора вони відігравали виняткову роль.

За метою даного дослідження ми обмежимося розглядом лише тільки тих протиправних дій, що підпадають під визначення "тіньових", караність яких не виходить за рамки відповідальності за несплату податків (тобто здійснюваних шляхом укриття реальних обсягів робіт, завищення витрат, використання необґрунтованих пілґ та ін.), тому що саме такі дії знаходяться в сфері податкового регулювання. Так званий "кримінальний" сектор тіньової економіки (наркобізнес, рекет і т.п.) залишиться поза нашим розглядом у зв'язку з його, на наш погляд неекономічним характером.

Серед основних причин, що спонукають підприємців приховувати свої доходи в "тіні" більшість авторів виділяють:

- надмірний податковий тиск;
- нерегульованість деяких сфер господарського життя, прогалини в законодавстві;
- корупційні та інші протизаконні дії з боку чиновників державного апарата;
- спрага надприбутків.

Особливу увагу в даному дослідженні ми приділимо

податковому тиску.

Загальновідомо, що податки виконують насамперед дві функції – фіскальну і регулюючу, що винятково важливі для ефективного функціонування держави, і не можна віддати пріоритет жодній з них.

Важливість фіскальної функції полягає в ефективному наповненні бюджету й, у такий спосіб, у підтримці життєдіяльності держави та наданні їй можливості здійснювати покладені на державу функції – оборону, охорону суспільного порядку та інше. Крім того, сучасні держави, у тому числі й Україна, прагнуть бути соціальними, а для цього на державу покладений обов'язок підтримувати малозабезпечені і незахищені шари населення (шляхом виплати пенсій, різної допомоги та здійснення інших соціальних заходів). З цієї позиції важливість наповнення бюджету, і, крім того, росту його можливостей для максимальної функціональної ефективності держави безперечна.

З іншого боку, регулююча функція податків полягає в можливості за допомогою механізмів стимулювання та стримування економічного зростання впливати на економіку країни, на її динаміку. Стимулюючий ефект виявляється в зниженні податкового тиску на підприємств, навпроти стримуючий – у його підвищенні.

Основна проблема побудови податкової системи полягає в пошуку такого сполучення ефектів фіскальної і регулюючої функцій податків, у результаті якого виконуються наступні умови:

- ефективне наповнення бюджету;
- стимулювання економічного зростання.

Тут необхідно виділити ряд закономірностей:

1) загальне правило – економічний зріст приводить до збільшення доходів бюджету, що в зв'язку з нарощуванням обсягів виробництва і доходів підприємств має важливе значення. У випадку високого рівня тінізації економіки зростання приховуваних доходів не призведе до зростання доходів бюджету;

2) зниження податкового тиску на підприємств ще не означає автоматичного розширення бази оподаткування та відповідного зростання доходів бюджету, про що свідчить крива Лафера.

Ряд авторів, наприклад В.Л. Вишневський і С.Г. Стещенко [2, с.16], піддають критиці концепцію Лафера. Вони вважають, що існує деякий часовий розрив (або лаг) між моментом зниження податкового тиску на підприємця та ефектом від цих дій у вигляді росту дохідної частини бюджету. Цей розрив робить неефективними кардинальні кроки по зниженню податкових ставок, що виражається насамперед у величезних втратах бюджету.

Яким же чином можна уникнути таких негативних наслідків, і при цьому стимулювати зріст економіки (у тому числі її офіційного сектора) шляхом зниження податкового тиску на підприємця?

В основу податкової політики 80-х років ХХ ст. у деяких розвинувтих державах (наприклад, США) було покладено концепцію Лафера, ставки оподаткування було зменшено майже вдвоє [3, с.120]. Але зниження податкового тягаря на підприємств супроводжувалось згортанням багатьох соціальних програм, відміною податкових пільг.

Всі ці заходи були спрямовані на скорочення державних витратків і за рахунок цього балансування бюджету.

Податкова реформа, що має за свою мету зниження ставок оподаткування, повинна супроводжуватись активною діяльністю держави в наступних напрямках:

- усунення прогалів в законодавстві, що дозволяють ухилятися від оподаткування;
- аналіз та економічне обґрунтування пільг та всіляких виключень з загального режиму оподаткування;
- аналіз, обґрунтування та контроль державних витрат;
- контроль з боку держави за процесом приватизації державної власності в контексті майбутніх податкових перспектив такої приватизації;
- контроль за використанням ресурсів, що знаходяться у власності держави;
- посередництво держави в економічних відносинах резидентів із суб'єктами підприємництва інших держав;
- підвищення ефективності правового переслідування суб'єктів, що ухиляються від сплати податків.

Дж. М. Кейнс у фундаментальній роботі "Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей" [4] відзначав виняткову важливість стимулюючої ролі державних витрат у кризовій економіці (ефект мультиплікатора). Державні витрати, на наш погляд, крім усього іншого володіють ще однією особливістю – вони дозволяють, за певних умов, "освітити" деяку частину тіньового сектора. Коли держава в особі відповідних державних чи бюджетних структур здійснює контрольовані закупівлі тих чи інших ресурсів виступає замовником при виконанні тих чи інших робіт підприємцем (за умови, що йому це вигідно), остальному не вдається сховати отриманий від цієї діяльності доход. Тобто, в обмін на прибуток, що отримає підприємець від економічної співпраці з державою, він повинен зі свого боку забезпечити прозорість своєї діяльності в контексті податкових перспектив. Це можливо шляхом проведення спеціальних ревізій КРУ, для чого необхідне законодавче закріплення такої спеціальної функції цього органу. Окрім того, проведення вищезгаданих ревізій надає можливість певною мірою дослідити діяльність постачальників даного підприємця, тобто витрати підприємця, що претендує на одержання державного замовлення – це доход іншого підприємця – його контрагента. Ефект від таких дій має декілька складових: по-перше – це додаткові податкові надходження до бюджету, по-друге – деяке "освітлення" економіки, по-третє – стимулювання діяльності приватного сектору. Державні витрати для цієї мети повинні бути обґрунтованими та необхідними державі.

Державне посередництво в економічних відносинах між українськими та іноземними підприємствами повинно мати своїм наслідком податкові надходження до бюджету. Тобто, підприємство-платник податку отримує ту чи іншу допомогу від держави при укладенні договору тільки у випадку повної прозорості його діяльності з позиції податкових надходжень.

Те ж саме стосується і доступу підприємств до природних ресурсів, що знаходяться у власності держави. Окрім рентної плати за використання тих чи інших ресурсів держава повинна отримувати також і податкові надхо-

дження від діяльності підприємства.

Процес приватизації повинен супроводжуватись глибоким економічним обґрунтуванням та контролем із боку держави. При цьому повинні враховуватись як вигода держави в вигляді коштів отриманих за таку приватизацію, так і перспективи подальших податкових надходжень до бюджету. Для цього необхідне деяке "супроводження" приватизованого підприємства, постійна перевірка виконання новим власником прийнятих на себе зобов'язань, у разі недотримання останніх – можливість повернення підприємства до власності держави.

З усього викладеного зробимо наступні висновки:

- зниження податкового тиску саме по собі малоефективне для цілей детінізації економіки;
- у сукупності зі зниженням податкового тиску необхідні додаткові заходи спонукання підприємців до виходу з "тіні" і досягнення за рахунок росту "світлових" доходів збалансованості бюджету;
- активна політика держави у вище зазначених напрямках дозволяє досягти скорочення тіньового сектора економіки і, як наслідок, пропорційного росту доходів бюджету;
- необхідно насамперед забезпечити контрольованість та обґрунтованість економічної співпраці держави та приватного сектору в контексті вищезгаданого стимулювання, для чого розробити програму економічного стимулю-

вання детінізації економіки;

- на основі такої програми необхідно внести зміни до законодавчих актів, що стосуються питань економічної співпраці держави з приватним сектором економіки (насамперед, державне замовлення, посередництво, приватизація та використання ресурсів, власником яких є держава), а також повноважень та функцій КРУ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесников В.В. Экономическая преступность и рыночные реформы. Политико-экономические аспекты. – СПб.: Изд-во Ун-та экономики и финансов, 1994. –172 с.
2. Вишневыский В.П., Стещенко С.Г. Оценка влияния налогов на хозяйственную деятельность промышленных предприятий с помощью методов экономико-математического моделирования. -Донецк: Ин-т экономики промышленности НАН Украины, 1998. –108 с.
3. Осадчая И.М. и др. Государство и экономика развитых капиталистических стран в 80-х годах. –М.: Наука, 1989. –266 с.
4. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег /Под ред. Л.П. Куракова. –М.: Гелиос АРВ, 1999. – 351 с.

Надійшла до редакції 7.06.2004

ДРОБИШЕВСКИЙ Е.А. ГОСУДАРСТВЕННОЕ СТИМУЛИРОВАНИЕ ДЕТЕНИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ В УСЛОВИЯХ РЕФОРМИРОВАНИЯ НАЛОГОВОЙ СИСТЕМЫ

Исследована взаимосвязь налоговой политики и динамики теневой сектора экономики в отношении разработки механизмов экономического давления на него со стороны государства.

DROBISHEVSKY E.A. STATE STIMULATION NON-SHADE OF ECONOMY IN CONDITIONS OF REFORMING OF TAX SYSTEM

The interrelation of a tax policy and dynamics of shadow sector of economy concerning development of mechanisms of economic pressure upon it on the part of the state is investigated.

О.Е. КОРИСТІН

канд. екон. наук, доц.

Національна академія внутрішніх справ України

УДК 343.85:343.37

МАКРОЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розглянуті особливості політики макросоціального попередження злочинності в сфері економічної діяльності.

Економіка – досить складний механізм, "безаварійна" робота якого цілком залежить від поєднання і комбінації

загальних (публічних) і приватних економічних інтересів. Гармонізація цих інтересів - ось у чому ключ до вирішен-